

BIBLICUM ŚLĄSKIE
V EDYCJA
KSIĘGA PSALMÓW – TEOLOGIA I EGZEGEZA

WYKŁAD 8

TEOLOGIA
SIEDEM KLUCZY DO „KSIĘGI PSALMÓW”

7. KSIĘGA MODLITWY - cz.2

Kościół katolicki zachował przez wieki lekturę *Psałterza* zwłaszcza w modlitwie brewiarzowej, w której uczestniczą także świeccy (zwł. nieszpory niedzielne i świąteczne). Sobór zachęca do odnawiania starożytnej praktyki wspólnej modlitwy słowami psalmów stwierdzając, że „jest to prawdziwie głos Oblubienicy przemawiającej do Oblubieńca; co więcej, jest to modlitwa Chrystusa i Jego Ciała zwrócona do Ojca”.

Dotykamy tu jednego z najważniejszych problemów teologii biblijnej: wzajemnego stosunku Starego i Nowego Testamentu oraz chrześcijańskiej interpretacji Biblii żydowskiej. Często wyjaśniano relację pomiędzy Biblią a Ewangelią w sposób powierzchowny, przeciwstawiając je sobie wzajemnie: Stary Testament byłby tylko „cieniem rzeczywistości przyszłej” (Por. Kol 2,17; Hbr 8,5; 10,1.), która objawi się dopiero w Chrystusie; byłby prefiguracją (1 Kor 10,11) czy nawet alegorią (Ga 4,24), obrazem tego, co ma się dokonać w Nowym Przymierzu. Chrystus jest jednak „wypełnieniem Prawa” (Rz 10, 4), w Nim spełniają się wszystkie prorocтва „Prawa, Proroków i psalmów” (Łk 24, 44). Wróćmy jeszcze do tych problemów.

Tu wystarczy zwrócić uwagę na dwie sprawy. Pierwsza to wielkie znaczenie pewnych psalmów w orędziu Nowego Testamentu. Tak na przykład psalmy królewskie, zwłaszcza 2 i 110 o wydźwięku eschatologicznym, zostały poddane gruntownej reinterpretacji, zapoczątkowanej zresztą już w późnym judaizmie. To samo dotyczy Ps 8, a szczególnie 22: Syn Człowieczy ukoronowany przez Boga oraz Cierpiący Sługa to - według Ewangelii - sam Jezus, który do siebie odniósł te prorocтва (Mt 21,16; 42; 27,46 itd.). Idąc tym śladem, egzegeza patrystyczna i średniowieczna zaczęła odczytywać cały *Psałterz* w świetle paschalnej tajemnicy Chrystusa.

Drugi problem dotyczy tzw. psalmów złorzeczących, które ostatnia reforma liturgiczna ocenzurowała czy nawet usunęła z brewiarza („Pominięto w *Psalterzu* Ps 58, 83 i 109; opuszczono także kilka wierszy w niektórych psalmach. Ma to zapobiec trudnościom natury psychologicznej” [*Ogólne wprowadzenie do liturgii godzin* 131]).

Św. Jan Chryzostom widział w tych „gorszących” tekstach misterium uniżenia się Boga, który „przyjął ludzki język, pojęcia i prawdy jeszcze niedoskonałe”. Trzeba je zatem uważać za wcielenie Bożego Słowa, symbolicznie wyrażające odwieczny konflikt między złem a dobrem.

Ale są one również świadectwem psychiki semickiej, tak odmiennej od naszej. „W psalmach zawierających złorzeczenia jest doskonały wzór modlitwy rozumianej jako rozmowy człowieka z Bogiem. Członek narodu wybranego rozmawiał z Bogiem, a więc modlił się takimi sformułowaniami, jakimi posługiwał się w życiu codziennym. Zwracał się do Jahwe z prośbą o wszystko: o zdrowie, o rzeczy doczesne, o chleb powszedni, o potomstwo, a także i o ukaranie wrogów. Swą prośbę wypowiadał językiem i stylem mu współczesnym. Ponieważ mieściły się w nim złorzeczenia, przeto i one znalazły się w *Psalmach*.”

Tym sposobem, posługując się różnymi kluczami, dotarliśmy do centrum, a zarazem do szczytu tej świątyni wiary, jaką stanowi *Księga Psalmów*. Możemy teraz z jej wyżyn spojrzeć na otaczającą nas panoramę świata psalmistów. Wokół tego centrum, zajmowanego przez człowieka w dialogu z Bogiem, roztacza się kilka kręgów koncentrycznych, obejmujących całą rzeczywistość ludzka.

Pierwszym najwęższym kręgiem jest święte miasto Jeruzalem, położone na górze Syjon. Jest ono znakiem historycznej obecności Boga w rodzie Dawida i znakiem Jego obecności przestrzennej, w świątyni; wreszcie jest znakiem łączności nieba z ziemią, historii z eschatonem. Bóg spotyka się tu z człowiekiem we wszystkich trzech wymiarach: w czasie, przestrzeni i wieczności.

Za tym kręgiem świętej góry rozpościera się druga przestrzeń, obejmująca naród wybrany wraz z jego historią. Przymierze synajskie sprawia, że dzieje Izraela nie są polem walki ślepych sił przypadku, lecz nieprzerwanym ciągiem zbawczych interwencji Jahwe, który pozostaje pełen miłości nawet w chwilach poniżenia i upadku narodu.

Wreszcie ostatnim, nieogarnionym kręgiem, roztaczającym się wokół tej świątyni, jest cały wszechświat, cudowny wyraz królowania Boga nad

wszelkim stworzeniem. Ogarnia On swym potężnym ramieniem wszystkie wymiary przestrzeni (Ps 139), łącząc niebo z ziemią. Całe stworzenie woła w hymnie uwielbienia. „Twoje są niebiosy i Twoja jest ziemia; Tyś ugruntował świat i to, co go wypełnia” (89, 12). Wszystko, co zawiera się w owych trzech kręgach skupionych wokół Boga i człowieka, staje się przedmiotem modlitwy i uwielbienia dla Stwórcy i Zbawcy.

Taki to wspaniały widok rozciąga się ze szczytu świętej góry Syjon. Ale gdy wzniesiemy oczy w górę, ukaże się coś jeszcze wspanialszego. Okazuje się, że wzorcem tej ziemskiej świątyni i dopełnieniem królestwa Dawida jest Niebieskie Jeruzalem i wieczne królestwo Ojca.

Tę ostateczną rzeczywistość przeczuwała już tradycja żydowska (Tb 13,13-14; Basyr 4,2n.; 4 Ekd 10, 27.54; 13, 36 itd.). Nawiąże do niej św. Paweł, mówiąc o „górnym Jeruzalem”, matce wierzących (Ga 4, 26). Ten sam obraz spotkamy jeszcze w Hbr 12,22: „Miasto Boga żyjącego, Jeruzalem Niebieskie”, to cel ziemskiej wędrówki ludu Bożego.

Objawienie Nowego Testamentu kończy się wizją Nowego Jeruzalem, „przybytku Boga z ludźmi” (Ap 21, 2-3.10-11). W odróżnieniu od oczekiwań żydowskich brak w tym mieście świątyni, „bo świątynią jego jest Pan, Bóg Wszechmogący, oraz Baranek” (Ap 21, 22). Tak więc ostatnie słowa Bożego Objawienia, do którego prowadziły psalmy, ukazują ostateczną rzeczywistość zbawienia jako wieczny dialog Zbawcy i zbawionych

Zakończenie *Apokalipsy* przypomina główne symbole *Księgi Psalmów*, poczynając od „drzewa życia” z Ps 1 (Ap 22, 2.14.19). Spełnieniem wszystkich pragnień ludu Starego i Nowego Przymierza zawartych w *Psalterzu* jest Miasto święte, Nowe Jeruzalem:

Będzie w nim tron Boga i Baranka,
a słudzy Jego będą Mu cześć oddawali.
I będą oglądać Jego oblicze,
a imię Jego na ich czołach.
I nocy już odtąd nie będzie.
A nie potrzeba im światła lampy
i światła słońca,
bo Pan, Bóg, będzie świecił nad nimi
i będą królować na wieki wieków (Ap 22, 3-5).

ROZWAŻANIE

PSALM 33 [32]

Hymn ku czci Bożej Opatrzności

Sprawiedliwi, radośnie wołajcie na cześć Pana, *
prawym przystoi pieśń chwały.

Sławcie Pana na cytrze, *

grajcie Mu na harfie o dziesięciu strunach.

Śpiewajcie Mu pieśń nową, *

pełnym głosem śpiewajcie Mu wdzięcznie.

Bo słowo Pana jest prawe, *

a każde Jego dzieło godne zaufania.

On prawo i sprawiedliwość miłuje, *

ziemia jest pełna Jego łaski.

Przez słowo Pana powstały niebiosy, *

wszystkie gwiazdy przez tchnienie ust Jego.

On morskie wody gromadzi jak w bukłaku, *

otchłanie oceanu w zbiornikach.

Niech cała ziemia boi się Pana, *

niech się Go lękają wszyscy mieszkańcy świata.

Bo przemówił, i wszystko się stało, *

sam rozkazał, i zaczęło istnieć.

Pan udaremnia zamiary narodów, *

wniwecz obraca ludów zamysły.

Zamiary Pana trwają na wieki, *

zamysły Jego serca przez pokolenia.

Błogosławiony lud, którego Pan jest Bogiem, *

naród, który On wybrał na dziedzictwo dla siebie.

Pan spogląda z nieba, *

widzi wszystkich ludzi.

Patrzy z miejsca, gdzie przebywa, *

na wszystkich mieszkańców ziemi.

On, który serca wszystkich ukształtował, *

który zważa na wszystkie ich czyny.

Liczne wojsko nie da zwycięstwa królowi *

ani wielka siła nie ocali wojownika.

Zwodniczy ratunek w koniu, *
bo mimo swej siły nie umknie.
Oczy Pana zwrócone na bogobojnych, *
na tych, którzy oczekują Jego łaski,
Aby ocalił ich życie od śmierci *
i żywił ich w czasie głodu.
Dusza nasza oczekuje Pana, *
On jest naszą pomocą i tarczą.
Raduje się w Nim nasze serce, *
ufamy Jego świętemu imieniu.
Niech nas ogarnie Twoja łaska, Panie, *
według nadziei pokładanej w Tobie.

1. Podzielony na 22 wiersze, tyle, ile liter zawiera alfabet hebrajski, Psalm 33 [32] jest pieśnią, która wychwala Pana wszechświata i dziejów. Od pierwszych słów mówi o radości: «Sprawiedliwi, radośnie wołajcie na cześć Pana, prawym przystoi pieśń chwały. Sławcie Pana na cytrze, grajcie Mu na harfie o dziesięciu strunach. Śpiewajcie Mu pieśń nową, pełnym głosem śpiewajcie Mu wdzięcznie» (ww. 1-3). Temu śpiewowi (*tern'ah*) towarzyszy muzyka, a wyraża on wewnętrzny głos wiary i nadziei, szczęścia i ufności. Pieśń jest «nowa» nie tylko dlatego, że odnawia przekonanie o Bożej obecności w stworzeniu i ludzkich losach, ale również dlatego, że antycypuje doskonałe uwielbienie, jakie będzie rozbrzmiewać w dniu ostatecznego zbawienia, kiedy Królestwo Boże urzeczywistni się w chwale.

Św. Bazyli ma na myśli właśnie to ostateczne wypełnienie się wszystkiego w Chrystusie, gdy tak oto wyjaśnia ten fragment: «Zazwyczaj nazywamy „nowym” coś, co jest niezwykle lub co niedawno powstało. Gdy zastanawiasz się, w jak zadziwiający i przechodzący najśmielsze wyobrażenia sposób doszło do Wcielenia się Pana, z ust twoich płynie pieśń nowa i niezwykła. I jeśli w myśli odtwarzasz proces odrodzenia i odnowy całej ludzkości, postarzałej na skutek grzechu, i głosisz tajemnice zmartwychwstania, również wtedy śpiewasz pieśń nową i niezwykłą» (*Omelia sui Salmo 33, 2 PG 29, 327*). Tak więc według św. Bazylego, słowa Psalmisty: «Śpiewajcie Bogu pieśń nową», dla wierzących w Chrystusa oznaczają: «Oddawajcie cześć Bogu nie według starodawnego zwyczaju, czyli zgodnie z „literą”, lecz w nowości „ducha”. Kto bowiem nie pojmuje Prawa w sposób powierzchowny, lecz uznaje jego „ducha”, ten śpiewa „pieśń nową”» (tamże).

2. W swej zasadniczej treści hymn dzieli się na trzy części stanowiące niejako pochwalny tryptyk. W pierwszej części (por. ww. 6-9) sławione jest stwórcze słowo Boże. Wspaniała architektura wszechświata, podobna do kosmicznej świątyni, wyłoniła się i rozwinęła nie w wyniku walki bogów, jak sugerowały niektóre kosmogonie starożytnego Bliskiego Wschodu, lecz jedynie dzięki skutecznemu Bożemu słowu. Tak naucza pierwsza stronica Księgi Rodzaju (por. Rdz 1,1-31): «Bóg rzekł... I wszystko się stało». Psalmista powtarza: «Bo przemówił, i wszystko się stało, sam rozkazał, i zaczęło istnieć» (Ps 33 [32], 9). Szczególne znaczenie ma dla modlącego się panowanie nad wodami morskimi, ponieważ w Biblii są one znakiem chaosu i zła. Choć świat jest pełen ograniczeń, Stwórca zachowuje go w swojej opiece i - jak przypomina Księga Hioba - rozkazuje morzu, by zatrzymało się na skraju plaży: «Aż dotąd, nie dalej! Tu zaporą dla twoich fal nadętych» (Hi 38,11).

3. Bóg jest również Panem ludzkich dziejów, jak stwierdza druga część Psalmu 33 w wierszach 10-15. Projekty ziemskich potęg są głęboko sprzeczne ze wspaniałym planem, jaki Bóg kreśli w historii. Ludzkie programy zastępcze wprowadzają niesprawiedliwość, zło, przemoc, przeciwstawiają się bowiem Bożemu planowi sprawiedliwości i zbawienia. I pomimo krótkotrwałych i pozornych sukcesów stanowią tylko machinacje, kończące się rozkładem i upadkiem. W biblijnej Księdze Przysłów spotykamy syntetyczne stwierdzenie: «Wiele myśli w sercu człowieka, lecz zamysł Pana się ziści» (Prz 19, 21). Psalmista przypomina nam również, że Bóg z nieba, swego transcendentnego przybytku, śledzi wszystkie drogi ludzkości, nawet te, które są szalone i absurdalne, i odgaduje wszystkie tajemnice ludzkiego serca.

«Gdziekolwiek się udajesz, cokolwiek czynisz, zarówno w mroku, jak i w świetle dnia, spogląda na ciebie oko Boże» - tak komentuje św. Bazyli (*Omelia sui Salmo 33, 2. PG 29, 343 A*). Szczęśliwy będzie naród, który przyjmując Boże objawienie, będzie żył zgodnie z jego wskazaniem, przemierzając swe szlaki na drogach historii. Ostatecznie liczy się tylko to: «Zamiary Pana trwają na wieki, zamysły Jego serca przez pokolenia» (Ps 33 [32], 11).

4. Trzecia i ostatnia część Psalmu podejmuje temat wyłącznego panowania Boga w ludzkich dziejach z dwóch nowych punktów widzenia. Najpierw z pozycji możliwych, zachęcanych przede wszystkim, by nie ulegali złudzeniu, jakie może stwarzać militarna siła wojska i kawalerii. Następnie z pozycji wiernych, często uciskanych, wygłodzonych i bliskich śmierci: są oni zachęcani

do pokładania ufności w Panu, który nie dopuści, by pograżyli się w otchłani zniszczenia. W ten sposób ujawnia się również «katechetyczna» rola tego Psalmu. Staje się on wezwaniem do wiary w Boga, który nie pozostaje obojętny wobec arogancji możnych i który pochyla się nad ludzkością, gdy jest bezsilna, pociesza ją i wspiera, jeśli pokłada w Nim ufność, jeśli Mu zawierza, jeśli zanosí do Niego błagania i otacza Go chwałą.

«Pokora tych, którzy służą Bogu - wyjaśnia św. Bazyli - pokazuje, jak ufają oni Jego miłosierdziu. Kto bowiem nie liczy na własne wielkie dzieła ani nie oczekuje usprawiedliwienia ze względu na swe czyny, pokłada jedyną nadzieję zbawienia w Bożym miłosierdziu» (*Omelia sui Salmo 33, 10: PG29, 347*)

5. Psalm zamyka antyfona, która stanowi zakończenie znanego hymnu *Te Deum*: «Niech nas ogarnie Twoja łaska, Panie, według nadziei pokładanej w Tobie» (w. 22). Łaska Boża i ludzka nadzieja spotykają się i obejmują. Co więcej, przeniknięta miłością wierność Boga (zgodnie ze znaczeniem oryginalnego słowa hebrajskiego, jakie tu występuje: *hesed*) niczym płaszcz osłania nas, ogrzewa i chroni, rodząc w nas pogodę ducha i dostarczając solidnego oparcia naszej wierze i nadziei.

(8.8.2001)

Liturgia Godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI
Praca zbiorowa, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2007

EGZEGEZA

PSALM 33

Hymn.

Struktura: ww. 1-3 (wstępna zachęta do wielbienia Boga)

ww. 4-9 (stwórcze słowo Boże)

ww. 10-15 (Bóg jest Władcą narodów na ziemi)

ww. 16-19 (tylko Bóg jest Zbawcą)

ww. 20-22 (zakończenie).

1. Wstęp przypomina Ps 32,11.

3. "pieśń nową": Pewne ryty określały, że trzeba używać „nowych” rzeczy (por. 1 Sm 6,7; 2 Sm 6,3); analogicznie należałoby ofiarować Bogu „nową pieśń” chwały (por. Ps 96,1; 98,1; Ap 14,3).

13-19. Znikomość istot ludzkich widoczna z miejsca, gdzie przebywa Bóg (por. Iz 40,22). Tylko Bóg jest obiektem godnym ludzkiego zaufania.

17. "W koniu": Nie chodzi o środek komunikacji, lecz wykorzystanie go w czasie wojny.

18. Por. Ps 34,16. Temat wszechwidzącego Boga został wprowadzony w ww. 13-15. Ten sam Bóg, którego „oczy są nad” wszystkimi ludźmi, jako ich najwyższy sędzia, patrzy na swoich wiernych również ze współczuciem.

[Katolicki Komentarz Biblijny
prac. zbiorowa, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2001](#)